

*Гетьманщина
в часи Івана
Мазепи*

Сьогодні ви дізнаєтесь...

- ▶ *яка соціальна структура українського суспільства у другій половині XVII століття;*
- ▶ *дату укладення Коломацьких статей та їх умови;*
- ▶ *про походи, в яких брав участь І. Мазепа;*
- ▶ *про політику гетьмана стосовно українських земель;*
- ▶ *яка участь України у Північній війні.*

План

- ▶ Адміністративно-територіальний і соціальний устрій Лівобережної Гетьманщини. Розвиток господарства.
- ▶ Обрання І. Мазепи гетьманом. Коломацькі статті.
- ▶ Другий Кримський похід 1689 р. Азовські походи 1695-1696 рр.
- ▶ Політика гетьмана І. Мазепи.
- ▶ Гетьманщина в умовах Північної війни.
- ▶ Перехід І. Мазепи на бік Карла XII.
- ▶ Полтавська битва та її наслідки.

Стани

Привілейовані

Напівпривілейовані

Непривілейовані

Козацька старшина

Духовенство

Міщани

Селяни

Українська шляхта

Козацтво

Старшинська форма землеволодіння

```
graph TD; A[Старшинська форма землеволодіння] --> B[рангова (тимчасова)]; A --> C[приватна (спадкова)];
```

рангова (тимчасова)

приватна (спадкова)

Іван Мазепа (1687-1709 рр.)

Влітку 1687 р. на річці Коломак відбулися вибори нового гетьмана, де гетьманська булава дісталася генеральному осавулу **Івану Мазепі**. Мазепа підписав і новий українсько-московський договір – **Коломацькі статті**.

Основні положення Коломацьких статей:

- ✓ Декларативне підтвердження 30-тисячного козацького реєстру;
- ✓ Заборона гетьману змінювати генеральну старшину без дозволу царя;
- ✓ Гетьману заборонено самостійно здійснювати дипломатичні відносини з іншими державами;
- ✓ У містах Київ, Чернігів, Переяслав, Ніжин, Остер розташовувалися московські воєводи із залогами, а столиці Гетьманщини Батурині – московський стрілецький полк для контролю над гетьманом;
- ✓ Гетьманщина оголошувалася складовою єдиної держави Московського царя.

- ✓ Навесні **1689 року** відбувся другий Кримський похід під керівництвом П. Голіцина та І. Мазепи.
У **1695 році** відбувся перший похід на Азов, який виявився невдалим.
У **1696 році** розпочався другий Азовський похід (місто було здобуто).

Константинопольський мир

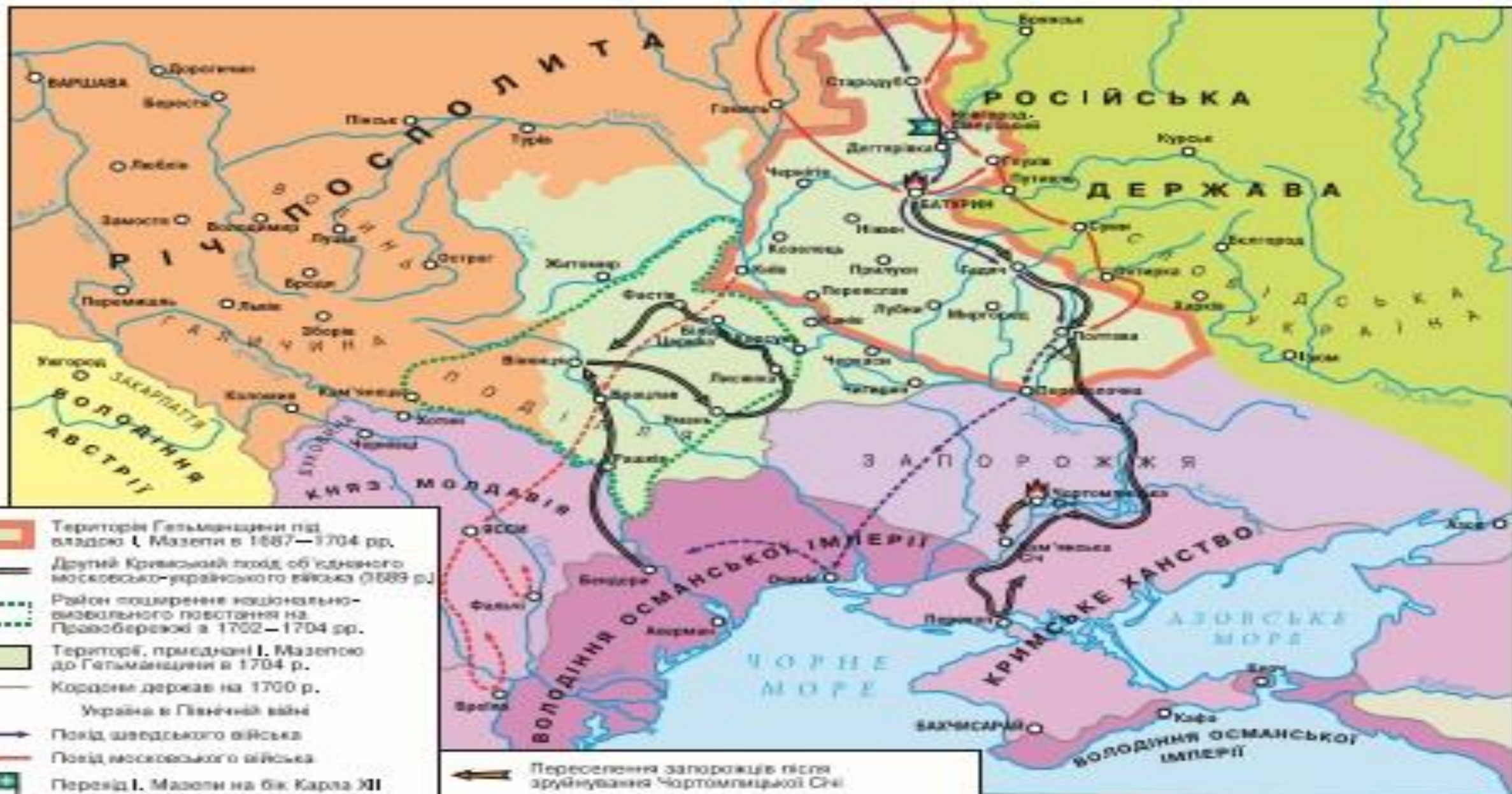
30 липня 1700 р.

Московія

Туреччина

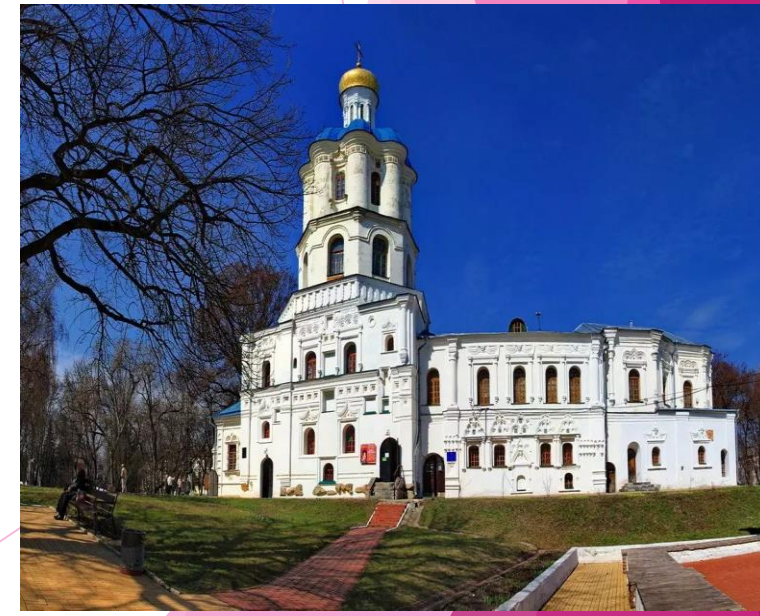
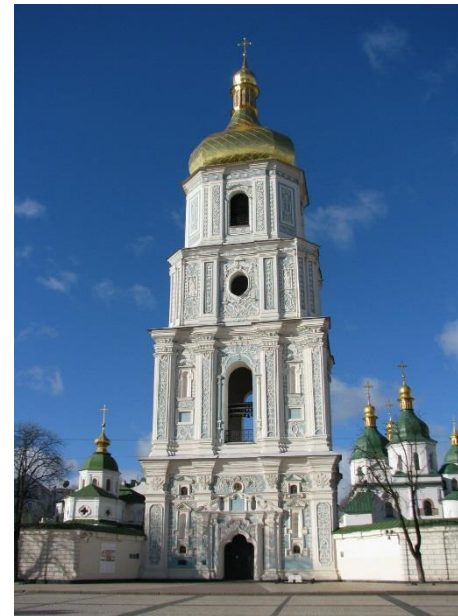
- Територія Гетьманщини під владою І. Мазепи в 1687—1704 рр.
- Другий Кривеский похід об'єднаного московсько-українського війська (1689 р.)
- Район поширення національно-визвольного повстання на Правобережжі в 1702—1704 рр.
- Території, приєднані І. Мазепою до Гетьманщини в 1704 р.
- Кордони держав на 1700 р.
- Україна в Північній війні
- Похід шведського війська
- Похід московського війська
- Перехід І. Мазепи на бік Карла XII
- Зробуття і зведення московськими військами Батурини і Чортомлицької Сні
- Місце вирішальної битви шведського і московського війська
- Відступ Карла XII і І. Мазепи

- Переселення запорожців після зруйнування Чортомлицької Сні
- Похід П. Орлика на Правобережжю України
- Прутський похід Петра I
- Території, на які поширилася влада турецького султана після невдалого походу Петра I

Україна в 1687—1727 рр.

Політика гетьмана

- ▶ На початку гетьманування дотримувався політики добрих відносин із Московією;
- ▶ У соціально-економічній політиці зробив основну ставку на козацьку старшину й українську шляхту, прагнучи перетворити їх на привілейований стан.
- ▶ У 1698 році козаків було поділено на спроможних виконувати воєнну службу (виборних) і неспроможних (підпомічників).
- ▶ Культурно-просвітницька діяльність.

Гетьманщина в період Північної війни

- ▶ Козацькі полки постійно брали участь у воєнних діях;
- ▶ Досить часто козаків використовували як дешеву робочу силу під час будівництва каналів, доріг, фортець;
- ▶ Гетьманщина мусила утримувати у деяких містах московську армію та гарнізони (з України у великих обсягах вивозили хліб та продукти)
- ▶ Козаків непокоїло обмеження царським урядом їхніх станових прав.
- ▶ У 1702-1704 рр. - відбулося козацьке повстання під проводом Семена Палія (Поділля, Брацлавщина, Київщина, Східна Волинь)

Перехід Івана Мазепи на бік Карла XII

- ▶ Узявши за мету звільнення Гетьманщини з-під влади Московії, І. Мазепа розпочав таємні переговори зі шведським королем Карлом XII.
- ▶ **4 листопада 1708 року** гетьман прийняв остаточне рішення приєднатися до Карла XII.
- ▶ **Листопад 1708 рік** – зруйнування гетьманської столиці Батурина .
- ▶ **8 квітня 1709 року** І. Мазепа та К. Гордієнко підписали з Карлом XII угоду, яка передбачала утворення на українських землях, що входили до складу Росії, князівства під формальною протекцією Швеції.
- ▶ **Квітень 1709 року** – знищення Чортомлицької Січі.

Полтавська битва та її наслідки

- ▶ **8 липня (27 червня) 1709 року** відбулася вирішальна битва Північної війни під Полтавою, яка закінчилася поразкою шведів.
- ▶ Після поразки І. Мазепа та Карл XII втекли в турецькі володіння. Петро I доручив своєму послу у Стамбулі підкупити великого візира, якому було обіцяно значну винагороду за видачу Івана Мазепа. Ця звістка схвилювала гетьмана й остаточно підірвала його слабе здоров'я . **22 серпня 1709 року** він помер. Тіло І. Мазепа відвезли в місто Галац (Румунія) і там, у колі військової старшини самого короля Карла XII, поховали у міському монастирі.

✓ *Підведення підсумків!!!*

- ▶ *І. Мазепа доклав величезних зусиль для створення еліти козацької держави, усіляко опікувався культурою й освітою, що сприяло духовному розвитку України.*
- ▶ *Північна війна стала важким тягарем для українського народу. В таких умовах проти царя виступив гетьман І. Мазепа.*
- ▶ *Поразка шведів у битві під Полтавою стала й провалом планів І. Мазепи на здобуття незалежності України.*

Бесіда із запитаннями!!!

Домашнє завдання!!!

- ▶ *Опрацювати §26-27 підручника.*
- ▶ *Дати відповідь на запитання на с. 205 (1-5) – письмово.*

